

ОХОРОНА НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА

УДК 504.062 : 338.48 (477)

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ РЕКРЕАЦІЙНИХ ТЕРИТОРІЙ

Н.М. Ступень

кандидат економічних наук, доцент

старший науковий співробітник відділу інституціонального забезпечення природокористування

Інститут агроекології і природокористування НААН

У статті визначено, досліджено та обґрунтовано основні напрями підвищення інвестиційної привабливості рекреаційних територій. Проаналізовано динаміку показників капітальних інвестицій в рекреаційну сферу. Запропоновано схему формування інвестиційної привабливості рекреаційних територій, ґрунтуючись на визначенні змісту інвестиційних категорій, що дає змогу означити складові процесу формування інвестиційної привабливості рекреаційних територій та виявити відповідні напрями її підвищення.

Ключові слова: *інвестиційна привабливість, рекреаційна територія, інструменти, напрями, розвиток.*

.....

Серед стратегічних пріоритетів екологічно збалансованого та економічно ефективного розвитку рекреаційних територій, важливим є досягнення рівня конкурентоспроможності туристично-рекреаційної галузі, що забезпечує задоволення суспільного попиту на туристичні послуги та санаторно-курортне лікування. Вирішити дану проблему можливо лише за рахунок залучення інвестиційних резервів, а це, в свою чергу, потребує підвищення рівня інвестиційної привабливості рекреаційних територій.

Проблеми функціонування організаційно-економічного механізму розвитку туристично-рекреаційної сфери досліджено в працях В. В'юна, Т. Галушкіної, Л. Грановської, А. Сохничя, М. Ступеня, А. Третяка, С. Харічкова та інших науковців. Окремі аспекти щодо еколого-економічної ефективності впливу туристично-рекреаційної галузі на розвиток регіонів досліджували П.В. Гудзь, В.Г. Гуляев, А.С. Запесоцький, Л.О. Кобанець, П.Ф. Коваль, А.М. Хімченко, Л.М. Черчик та інші вчені. Питання державного стимулювання розвитку рекреаційних територій висвітлено у працях: М.І. Гараніна, О.В. Крехівського, Л.О. Мармуль, В.І. Мацолі та багатьох інших. Поряд з тим, у контексті збалансованого розвитку територій, подальших досліджень потребує інвестиційне забезпечення розвитку туристично-рекреаційної галузі, зокрема, в частині виявлення напрямів підвищення її інвестиційної привабливості.

Тому метою статті є дослідження та обґрунтування напрямів підвищення інвестиційної привабливості рекреаційних територій.

Розвиток туристично-рекреаційної галузі дозволяє долати низку економічних проблем, проте з огляду на її багатоаспектність, він не може відбуватися абсолютно відособлено, адже економічна активність рекреаційної сфери безперечно пов'язана з економічним піднесенням країни та, відповідно, визначеного регіону. Виходячи з цього, економічна ефективність туристично-рекреаційної галузі розкривається через взаємозв'язок з іншими сферами народногосподарського комплексу, що своєю чергою, свідчить про отримання й низки соціально-екологічних ефектів, зокрема: регенерація психофізіологічних ресурсів людини та її працездатності; забезпечення робочими місцями та, відповідно, зростання зайнятості населення; підвищення культурно-моральних цінностей; безпечність та спрямування на підтримання і відновлення рекреації, нарощуючи тим самим рейтинг туристичної дестинації.

Поряд з тим, сучасний культурно-освітній рівень більшості вітчизняних туристів призводить до формування двоякого впливу на екологічну ситуацію в межах рекреаційних територій. Так, певним чином здійснюється зміна природних умов проживання як людей, так і тваринного та рослинного світу, зокрема, через забруднення атмосферного повітря транспортними засобами та нераціональне використання земель (на думку жителів рекреаційних територій туристи, задовольняючи власні потреби у відпочинку, не зважають на довкілля, ставлячи свої інтереси вище за збереження природних комплексів).

У цьому контексті необхідно зауважити, що збалансований розвиток рекреаційних територій є визначальною складовою підвищення рівня їх інвестиційної привабливості. Так, стагнація показників економічного розвитку туристично-рекреаційної галузі загострила проблему інвестицій як джерела розширеного відтворення. Капітальні інвестиції в рекреаційну галузь впродовж 2011–2016 рр. скоротилися майже на третину (табл. 1). Хоча за 2016 рік дохід від надання туристичних послуг виріс більш ніж в два рази, проте це відбулося переважно через збільшення продажів закордонних путівок і жодним чином не пов'язано з розвитком рекреаційних територій в Україні.

Поряд з тим, чітко простежується взаємозв'язок показника інвестицій з доходами від наданих послуг курортно-рекреаційними спеціалізованими засобами розміщування (рис. 1).

Відмітимо, що в регіонах зі значним туристично-рекреаційним потенціалом, де розвиток рекреаційних територій ґрунтується на системі дієвої державної підтримки та ефективного регулювання, доходи від надання туристичних та курортно-рекреаційних послуг стали одним з основних джерел життєзабезпечення місцевих жителів, а також збереження культурної і природної спадщини. Туристично-рекреаційна галузь не лише забезпечує створення нових робочих місць та дохідності, але й непомітно сприяє прийняттю рішення про розміщення підприємницьких структур та вибір нового міс-

ця проживання для суб'єктів господарювання. Окрім того, розвиток рекреаційних територій надає низку синергетичних ефектів в ряді галузей регіональної економіки, формуючи додатковий платоспроможний попит регіону, продукуючи прибутки підприємств, зростання зайнятості населення, податкових надходжень до бюджетів усіх рівнів, а також забезпечуючи надходження іноземної валюти та позитивне сальдо зовнішньоторговельного економічного балансу. Тобто, розвиток рекреаційних територій сприятиме пришвидшенню економічного та соціального зростання, формуючи додатковий попит на товари та послуги інших галузей регіону. Поряд з тим, такі додаткові синергетичні ефекти нерідко є недооціненими і майже не приймаються до уваги при визначенні, обговоренні та обґрунтуванні стратегій розвитку територій. Також на сьогодні немає універсального механізму пристосування елементів розвитку рекреаційних територій до умов конкретного регіону, не вистачає вихідного інформування та досвідчених експертів через недосконалість джерел надходження неупереджених статистичних та економетричних даних.

Тож, на нашу думку, з метою підвищення інвестиційних потоків у розвиток рекреаційних територій конкретного регіону слід сформулювати та активізувати додатковий інструментарій, який стимулюватиме розвиток інвестиційної діяльності у цій сфері. Серед найдієвіших можна розглянути:

Таблиця 1

Загальна характеристика курортно-рекреаційних та туристичних послуг в Україні, 2011–2016 рр.

Показник	Рік						
	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2016 у % до 2011
Капітальні інвестиції в сферу рекреації, млн грн	1437,3	2598	2544,5	508,7	1044,3	969,9	67,5
Кількість суб'єктів туристичної діяльності, од.	4793	5346	5071	3885	3182	3506	73,15
Дохід від надання туристичних послуг, млн грн	4937,1	6654,9	5676,1	5566,7	5015,3	11935,7	241,76
Кількість курортно-рекреаційних спеціалізованих засобів розміщування	2720	2897	2829	1928	1863	1722	63,31
Дохід від наданих послуг курортно-рекреаційними спеціалізованими засобами розміщування, млн грн	6919,9	6820,9	6316,5	3174,0	2948,0	3392,3	49,02
Всього дохід від надання туристичних та курортно-рекреаційних послуг, млн грн	11857	13475,8	11992,6	8740,7	7963,3	15328	129,27

Джерело: сформовано автором за даними Держстату України [2].

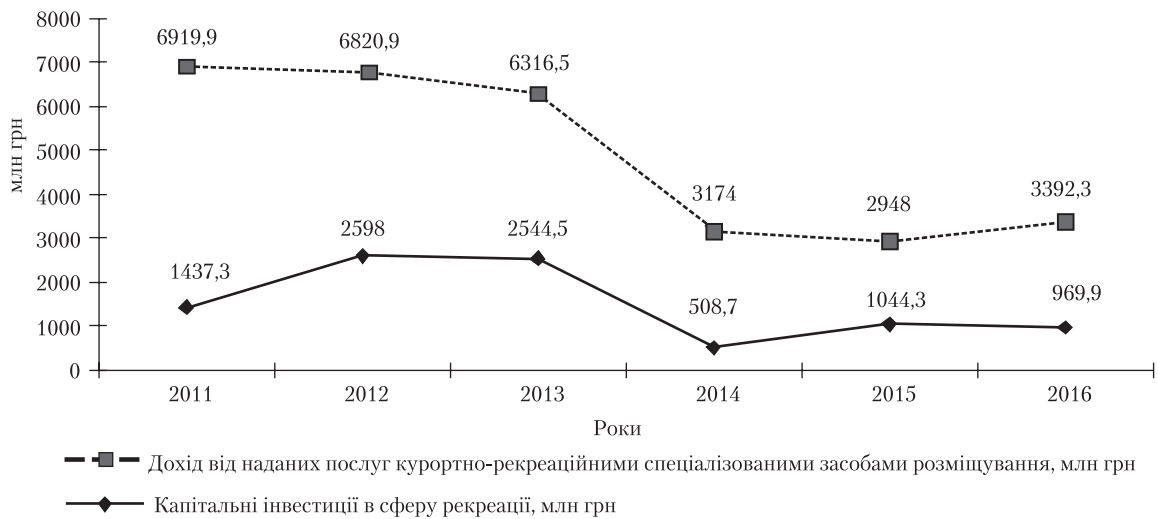

Рис. 1. Взаємозв'язок капітальних інвестицій та доходів в рекреаційній сфері
Джерело: сформовано автором за даними Держстату України [2].

• формування територій із пріоритетним розвитком рекреації та забезпеченням максимального економічного сприяння для підприємництва та інвестування. Так, пріоритетні рекреаційні території можна організувати у певну так звану зону із визначеним розпорядком реалізації бізнес-діяльності на засадах збалансованого розвитку. Одним із положень формування такої території можна вважати задум щодо підвищення туристичного потоку шляхом належно розвиненої інфраструктури та вільного постійного доступу до туристично-рекреаційних центрів, що забезпечує найповніше використання наявного природно-рекреаційного потенціалу визначеної території, а також її вихід на міжнародний рівень. Формування таких територій дасть змогу активізувати розвиток туристично-рекреаційної галузі, забезпечити гарну репутацію та бренд території, тим самим підвищуючи її інвестиційну привабливість. У межах такого формування заплановані на облаштування території та відповідної інфраструктури кошти варто вважати специфічним фінансовим стартом, який стане певним поштовхом, спричинюючи ланцюговий ефект у площині залучення нових інвесторів та розширення інфраструктурного забезпечення. Окрім того, зазначене сприятиме подоланню низки проблем в межах рекреаційної території, зокрема зростанню рівня розвитку регіональної економіки, підвищенню зайнятості місцевого населення тощо, що робить їх конкретним засобом піднесення депресивних регіонів. Тобто, завдяки підвищенню рівня розвитку рекреаційних територій шляхом вкладення коштів у належне інфраструктурне забезпечення ви-

никне ряд синергетичних ефектів у площині економічного розвитку регіонів в цілому;

- створення в межах рекреаційної території спеціалізованих агенцій, які займатимуться виконанням інвестиційних проектів у туристично-рекреаційній сфері (починаючи від залучення коштів та оформленням відповідної земельної документації, закінчуючи будівництвом об'єктів інфраструктури) задля подальшої передачі інвесторам та господарюючим суб'єктам земель уже з відповідним інфраструктурним забезпеченням;

- формування агентств з маркетингу територій з галузевою скерованістю, адже в методично-інструментальному забезпеченні розвитку туристично-рекреаційних територій існують характерні особливості.

- розроблення та ефективне використання інструментарію інвестиційного маркетингу рекреаційної сфери.

- формування бренду територій.

У цілому, комплексне та системне освоєння рекреаційної території реалізується на основі містобудівного та інвестиційного проектів розвитку туристично-рекреаційної інфраструктури визначеного регіону. При цьому, розвиток території в межах системного освоєння визначеної рекреаційної зони ґрунтується на системній забудові в структурі однієї концепції, враховуючи обрану туристично-рекреаційну спеціалізацію на базі оцінювання рекреаційного потенціалу та інвестиційного клімату. Існуючий нині стан рекреаційного комплексу в Україні та врахування світових тенденцій щодо формування концепції сталого розвитку туристично-рекреаційної сфери за умови

системного освоєння рекреаційних територій в якості пріоритетних встановлює сучасні середовищезахоронні та ціннісні характеристики, зокрема: екологічна безпечність, розмаїття туристично-рекреаційних ресурсів, оформлення та культурна неповторність. Грунтуючись на інвестиційному проекті системного освоєння рекреаційної території можливо означити її інвестиційну ємність з метою наступного розроблення інструментарію із залучення інвестицій. Інвестиційна ємність розкриває відповідні інвестиційні ресурси, що своєю чергою, дає змогу виявити потрібний інвестиційний потенціал як в межах регіону, так і поза ними.

У методологічній площині, грунтуючись на формулюванні значень інвестиційних категорій, нами запропоновано їх ієрархічну структурованість та означено складові процесу формування інвестиційної привабливості рекреаційних територій (рис. 2), що дає змогу виявити відповідні напрями її підвищення.

Окрім того, для успішного функціонування рекреаційних територій потрібно максимально залучити малий та середній бізнес, що вимагає відповідних державних кредитних програм. У цілому необхідно значно активніше застосовувати державні функції для ефективного розвитку пріоритетних напрямів економіки, до яких відноситься і рекреація.

Вагомого значення при активізації інвестиційної діяльності набуває поліпшення порядку

вибору інвестиційних проектів. Застосовуючи положення вибору таких проектів та взаємодіючи з інвесторами, потрібно окреслити пріоритети щодо критеріїв оцінювання ефективності капітальних вкладень. При цьому, окрім скорочення термінів окупності інвестиційного проекту прерогативою виступають і соціальні чинники, зокрема зростання рівня зайнятості населення та прибутковості бюджетів усіх рівнів тощо. Сприяння реалізації проектів, з огляду на означені позиції, сприятиме збільшенню синергетичного ефекту [5, с. 287–290].

Ознакою регіональної інвестиційної політики в рекреаційній сфері є еластичність та розмаїття інструментів підтримки інвестиційних проектів. Так, на стадії зародження ідеї та формування інвестиційної пропозиції інструментом підтримки виступатиме організаційно-інформаційне забезпечення проекту. На наступній стадії реалізації проекту мають надаватися державні гарантії (на рівні великих підприємств) та субвенції на відшкодування відсотків за кредитами (на рівні малих та середніх підприємств). Черговим етапом є запровадження нових сервісів та вихід на проектну потужність об'єкта рекреації, де в якості інструменту може виступати звільнення від усіх видів платежів у бюджетній площині. Остання стадія виходу на світовий рівень та розширення ринків збуту рекреаційних послуг передбачатиме надання субвенцій інвестору

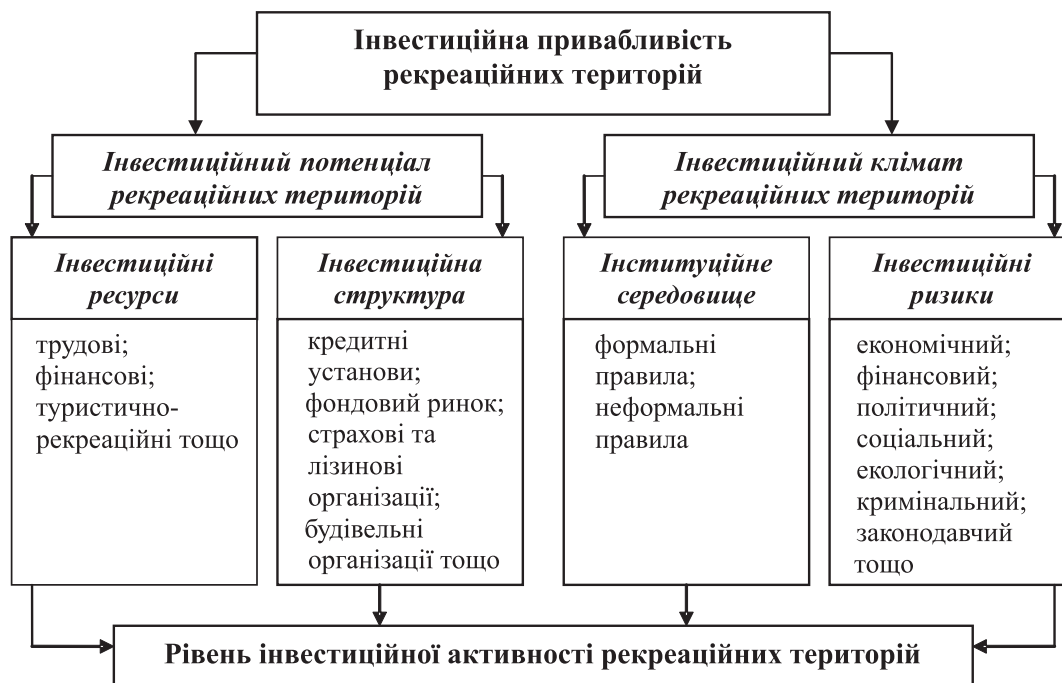

Рис. 2. Схема формування інвестиційної привабливості рекреаційних територій

Джерело: сформовано автором.

на локальному рівні з метою пришвидшеного розвитку регіону.

Характерною особливістю такої інвестиційної політики виступає відсутність явних пріоритетів при інвестуванні в рекреаційну сферу. Тобто не варто встановлювати авангардні рушійні рекреаційні об'єкти, інвестування в які витягуватиме решту. У цьому зв'язку відмітимо, що за наявності ефективних інвестиційних надходжень та дієвої системи менеджменту подібним рушієм може бути будь-яка галузь туристично-рекреаційної сфери (бальнеологічні та гірськолижні курорти, скелелазіння тощо). Звісно, цей підхід можна реалізовувати у рамках регіональної економічної політики з чітким виокремленням безпосередніх галузевих переваг (наприклад, аграрний сектор).

Звісно, що реальне сприяння підвищенню інвестиційної привабливості рекреаційних територій можливо реалізувати лише ґрунтуючись на відповідному розробленому, упорядкованому та узгодженому нормативно-правовому забезпеченні.

Так, наприклад, у світовій практиці існує такий досвід у забезпеченні підвищення інвестиційної привабливості рекреаційних територій [6, с. 34–35, 97–98]: держава приймає активну участь у розвитку транспортної, комунальної та іншої інфраструктури території; здійснює пільгове оподаткування нових готельних комплексів (досвід Єгипту); здійснює субсидування при капітальному ремонті готельних комплексів (досвід Франції); надає податкові пільги через повернення 30% вкладених коштів (досвід Ізраїлю). Окрім того, виконання готельних проектів здійснюють фахові інвестори та міжнародні готельні мережі, які володіють значними фінансовими ресурсами та одержують пільги щодо оподаткування зі сторони держави.

Поряд з тим, при реалізації програм розвитку рекреаційних територій не потрібно забувати про низку проблем екологічного спрямування. Так, наприклад, інтенсивний розвиток гірськолижного спорту призводить до утрамбовування снігового покриву, тим самим пригнічуючи під ним рослинність. Просіки для лижних трас і буксирів спричиняють ерозійні процеси. Каменепади та зсуви пов'язані із порушенням схилів, що спричинене будівництвом багатоповерхових готелів з теплим водопостачанням, прокладанням автошляхів, труб котелень, створенням каналізаційних відстійників, кар'єрів, збільшенням вихлопних газів, шуму тощо [4, с. 113–114]. Тож, з огляду на зазначене, реалізація інвестиційної політики щодо розвитку рекреаційних територій обов'язково має передбачати врахування низки регулярних

обмежувальних та природоохоронних вимог в межах відповідних функціональних зон.

ВИСНОВКИ

Таким чином, першочерговою умовою підвищення рівня інвестиційної привабливості рекреаційних територій має бути взаємоузгодження регіональної інвестиційної політики розвитку цих територій із інвестиційним розвитком регіону в цілому. На основі неодмінного врахування зазначеної умови можемо запропонувати наступні напрями підвищення інвестиційної привабливості рекреаційних територій:

- формування сприятливого інвестиційного клімату: підвищення ваги регіональних та місцевих органів влади з метою забезпечення сприятливого законодавчого клімату у процесі ведення туристично-рекреаційної діяльності як для зовнішніх інвесторів, так і для господарюючих суб'єктів локального рівня; забезпечення рівних вимог та надання законодавчих гарантій інвесторам у площині підтримання фіксованих домовленостей; удосконалення, упорядкування та узгодження законодавчого забезпечення у площині реалізації та регулювання інвестиційної діяльності; розроблення заходів зі зменшення адміністративних перепон щодо виконання проектів, їх моніторингу та супроводу; оцінювання інвестиційної привабливості рекреаційних територій задля подальшої передачі отриманих даних інвесторам тощо;

- державне стимулювання інвестиційної діяльності на рекреаційних територіях: пільгове оподаткування та інвестування; фінансова допомога в частині державних гарантій та преференцій, реалізації регіональних та державних програм у цьому напрямі, компенсаційних платежів та інфраструктурного забезпечення, маркетингової діяльності; вирішення земельних питань у площині використання та оренди земельних ділянок; розроблення програм реструктуризації суб'єктів господарювання в межах визначеної рекреаційної території, формуючі підходящі умови для нарощування інвестиційного потенціалу тощо.

- гарантії та мінімізація інвестиційних ризиків: прозорість, доступність та вмотивованість інвестиційної політики держави та регіональних програм; удосконалення зовнішніх взаємозв'язків; вільний доступ до необхідної інформації та держзамовлень; надання бюджетних та страхових гарантій для інвесторів; проведення прозорих тендерних процедур; формування ефективного інструментарію щодо попередження та вирішення інвестиційних спорів тощо;

- формування сприятливої інвестиційної репутації рекреаційних територій та визна-

чених регіонів: ґрунтове інформаційне наповнення, яке має бути загальнодоступним як на іноземних тематичних пошукових серверах, так і на державних сайтах, а також наявність друкованих та електронних проспектів у площині здійснюваної інвестиційної діяльності в межах визначеної рекреаційної території; забезпечення належною рекламною продукцією та співпраця у цьому напрямі із засобами масової інформації; систематичне проведення та участь в інвестиційних форумах, семінарах, презентаціях, круглих столах, міжнародних та вітчизняних виставках, конференціях тощо; детальний аналіз та вивчення побажань, інтересів та умов, висунутих інвесторами, а також налагодження з ними взаємовідносин у напрямі збалансованого розвитку рекреаційної території тощо.

Дотримання та реалізація пропонованої сукупності заходів надасть змогу збільшити надходження інвестицій в розвиток рекреаційних територій та, як наслідок, сприятиме забезпеченню соціально-економічного розвитку визначених регіонів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Воробйова О.А. Проблеми природокористування та сталого розвитку в рекреаційно-туристичній сфері: монографія / О.А. Воробйова, І.М. Дишловий, С.К. Харічков; НАН України, Ін-т пробл. ринку та екон.-екол. дослідж. — Одеса: [ІПРЕД НАН України], 2009. — 374 с.
2. Колективні засоби розміщування в Україні у 2016 році: статист. бюлетень / Державна служба статистики України; за ред. О.О. Кармазіної. — К.: Держстат, 2017. — 200 с.
3. Куготова М.А. Формирование эколого-экономического механизма управления устойчивым развитием территориальных рекреационных комплексов в системе рационального природопользования: дис. ... канд. экон. наук: 08.00.05 / Куготова Мадина Азреталневна. — Нальчик, 2007. — 152 с.
4. Назаралиев И.З. Становление и функционирование туристско-рекреационного кластера Северного Кавказа: дис. ... канд. экон. наук: 08.00.05 / Назаралиев Ислам Замирович. — Москва, 2014. — 405 с.
5. Никоноров С.М. Эколого-экономические основы развития рекреационных зон (на примере Чувашской республики): дис. ... докт. экон. наук: 08.00.05 / Никоноров Сергей Михайлович. — Москва, 2014. — 405 с.
6. Степанова С.А. Развитие туристского комплекса региона на основе повышения инвестиционной привлекательности туристско-рекреационных территорий: дис. ... докт. экон. наук: 08.00.05 / Степанова Светлана Александровна. — Санкт-Петербург, 2010. — 403 с.
7. Чудовська В.А. Особливості раціонального використання земель на регіональному рівні / В.А. Чудовська // Розвиток АПК на засадах раціонального природокористування: екологічний, соціальний та економічний аспекти: матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. (м. Полтава, 28 травня 2015 р.). — Полтава: ПГАА, 2015. — С. 142-144.
8. Шкуратов О.І. Система управління інвестиційними процесами на місцевому рівні / О.І. Шкуратов // Продуктивні сили і регіональна економіка: Зб. наук. пр.: [У 2 ч.]. — К.: РВПС України НАН України, 2009. — Ч.2. — С. 86-94.

Новини Новини

Новини • Новини • Новини

ПЛАСТИКОВІ ВІДХОДИ МОЖУТЬ ВИКЛИКАТИ СВІТОВУ ЕКОЛОГІЧНУ КАТАСТРОФУ

Організація Об'єднаних Націй попереджає, що пластикові відходи можуть викликати світову екологічну катастрофу. Про це повідомляє The Independent: «Пластмаса може бути токсичною. Вона діє як магніт, привертає інші небезпечні хімічні речовини і концентрує їх. Ми стоїмо на шляху світової екологічної катастрофи». Також, результати недавніх досліджень, проведених групою океанологів біля східного узбережжя Шотландії, показали рекордний рівень забруднення морської флори і фауни.

Група океанологів встановила, що в кишечнику і шлунках морських пернатих перебуває велика кількість пластика. Птахи споживають пластик, так як плутають його з їжею.